

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 6, Αρ. 1Α (2011)

Εναλλακτικές Μορφές Εκπαίδευσης

ΤΟΜΟΣ Α
PART / ΜΕΡΟΣ Α

Οι κοινότητες Πρακτικής ως Υποστηρικτικό
Εργαλείο στη βασική εκπαίδευση των
εκπαιδευτικών

Φεβρωνία Ρουσάκη, Απόστολος Κώστας

doi: [10.12681/icodl.758](https://doi.org/10.12681/icodl.758)

**Οι Κοινότητες Πρακτικής ως Υποστηρικτικό Εργαλείο στη Βασική Εκπαίδευση
των Εκπαιδευτικών**

Μια Διερευνητική Προσέγγιση του Κοινωνικού Λογισμικού

**The Communities of Practice as a supportive tool in the Basic Teachers
Education**

An exploratory approach to Social Software

Φεβρωνία Ρουσάκη

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
premnt09012@aegean.gr

Απόστολος Κώστας

Υπ. Διδάκτορας, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
apkostas@aegean.gr

Abstract

The aim of this study is to investigate the use of Communities of Practice for Teachers Professional Development and to set the basic elements of an Online Community of Practice which supports the Basic Education and the Teachers Professional Development in Greece. There is given a basic clarification of terms, concepts and the key features of success of Online Communities of Practice abroad. Then, the research focuses on presenting a theoretical model to active teachers and on recording their views and intentions regarding the practical use of this model. In conclusion, the assessment of the findings clearly depicts the current reality and highlights the potential utility of the Online Communities in order to acquire informal learning and train teachers in a Social Software environment.

Key-words: *Online Communities, Communities of Practice, Social Software*

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της χρήσης των Κοινοτήτων Πρακτικής στην Επαγγελματική Εξέλιξη των εκπαιδευτικών, η οποία να ορίζει τα βασικά στοιχεία ανάπτυξης μιας Διαδικτυακής Κοινότητας Πρακτικής έτσι ώστε να συμβάλλει υποστηρικτικά στην Βασική Εκπαίδευση και στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Δίνεται μια βασική αποσαφήνιση όρων και εννοιών, παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά επιτυχίας Διαδικτυακών Κοινοτήτων Πρακτικής του εξωτερικού και εν συνεχεία παρουσιάζεται η έρευνα, η οποία εστιάζεται στην παρουσίαση ενός θεωρητικού μοντέλου σε εν ενεργεία εκπαιδευτικούς και στην καταγραφή των απόψεών και προθέσεών τους ως προς τη πρακτική χρήση του. Η εργασία ολοκληρώνεται με αξιολόγηση των ευρημάτων τα οποία αποτυπώνουν με σαφήνεια την τρέχουσα πραγματικότητα και αναδεικνύουν την δυναμική και την χρησιμότητα που τείνουν να αποκτήσουν οι Διαδικτυακές Κοινότητες σε μορφές άτυπης μάθησης και επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε περιβάλλον τεχνολογιών του Κοινωνικού Λογισμικού.

Εισαγωγή

Στη σημερινή εποχή, γίνονται αντιληπτές ολοένα και περισσότερες προσπάθειες εισαγωγής νεωτερισμών και σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας, σε όλα τα επίπεδα της

εκπαίδευσης. Τα τελευταία χρόνια, γίνεται χρήση των Weblogs, της Κοινωνικής Σελιδοποίησης (Social Bookmarking) και των Wikis με σκοπό την υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας. Φαίνεται πως αυτή η συνεργατική χρήση του Κοινωνικού Λογισμικού (Social Software), ή αλλιώς των εργαλείων του Web 2.0, όντως υποστηρίζει τη μαθησιακή εμπειρία (Kloos, 2006).

Αλλωστε, οι ταχύτατες εξελίξεις σε όλο το φάσμα της γνώσης αλλά και της παιδαγωγικής, διδακτικής και ψυχολογίας, αναγκάζουν τον εκπαιδευτικό σε συνεχή εξέλιξη (Μαυρογιώργος, 1999). Η διαδικασία Επαγγελματικής Ανάπτυξης ενός εκπαιδευτικού στην ελληνική Δημόσια Εκπαίδευση σύμφωνα με τον Μαυρογιώργο (1999) θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «διαδρομή με αυτόματο πιλότο» καθώς:

- Η μονιμότητα εφησυχάζει και λειτουργεί ως αντικίνητρο για περαιτέρω προσπάθεια
- Η δίχρονη δοκιμαστική περίοδος των νεοδιόριστων εκπαιδευτικών λειτουργεί απολύτως τυπικά
- Δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαδικασίες ένταξης των νέων εκπαιδευτικών

Σε περιβάλλοντα συνεργασίας όπως οι Κοινότητες Πρακτικής η γνώση χτίζεται πάνω σε προηγούμενες εμπειρίες ανθρώπων με τα ίδια ενδιαφέροντα (Wenger et al., 2002) και γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης, αλληλεπίδρασης και συλλογικής διαμόρφωσης εκτός των στενών ορίων μιας αίθουσας διδασκαλίας ή ενός προγράμματος σπουδών/επιμόρφωσης. Έτσι συμβολή των κοινωνικών συναναστροφών που διευκολύνονται από τις Κοινότητες Πρακτικής και το Διαδίκτυο είναι καθοριστική. (Μαργετουσάκη & Μιχαηλίδης, 2005)

Η συνεργασία και η μάθηση, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Lastrucci & Pascale, 2010) έχει επηρεασθεί και από τη **Θεωρία των Κοινοτήτων Πρακτικής** του Etienne Wenger (1998). Οι Κοινότητες Πρακτικής υπάρχουν από τότε που οι άνθρωποι άρχισαν να μαθαίνουν μαζί, η έννοια όμως εισήχθη από τον Etienne Wenger, ο οποίος περιγράφει μια Κοινότητα Πρακτικής ως ένα υποστηρικτικό περιβάλλον που δυνητικά μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη και στην κάλυψη τριών βασικών αναγκών στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, αυτών:

1. Της συνεργατικής μάθησης
2. Της δια βίου εκπαίδευσης
3. Της ενσωμάτωσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Lastrucci & Pascale, 2010)

Η θεωρία του Etienne Wenger εστιάζει στην ανταλλαγή της γνώσης μέσω της αλληλεπίδρασης και όχι στην απλή μεταφορά της όπως ορίζουν οι παραδοσιακές απόψεις. Πιο συγκεκριμένα, η συνεργατική μάθηση βασίζεται στις σύγχρονες θεωρίες που υποστηρίζουν ότι η μάθηση είναι – ή μπορεί να βελτιωθεί μέσα από- μια κοινωνική διαδικασία. Η συνεργατική μάθηση ενθαρρύνει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών στο πλαίσιο μιας ομάδας. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές σύμφωνα με τον Slavin (1995), είναι προσεκτικά δομημένες ώστε να επιτρέπουν:

- Τη θετική αλληλεξάρτηση,
- Την ατομική υπευθυνότητα,
- Την αλληλεπίδραση σε προσωπικό επίπεδο,
- Την κατάλληλη χρήση των διαπροσωπικών δεξιοτήτων, όπως ηγετικές ικανότητες, επικοινωνία, ομαδικό πνεύμα και επίλυση διαφορών,
- Την τακτική αυτο-αξιολόγησης του τρόπου λειτουργίας της ομάδας.

Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος συνεργατικής μάθησης ευνοεί την ανταλλαγή ασαφούς γνώσης και ενίοτε ευνοεί τη μετατροπή της σε ρητή και διανεμημένη γνώση. Καλές πρακτικές, διαπιστώσεις, τεχνικές και εμπειρίες μπορούν σε ένα τέτοιο περιβάλλον να κυκλοφορούν, να δοκιμάζονται και σταδιακά να μετατρέπονται σε

ρητή, δηλωτική, καταγεγραμμένη γνώση η οποία μπορεί να διαχέεται και να διαμοιράζεται σε όλα τα μέλη της κοινότητας (Θεοχαρόπουλος & Χαρακόπουλος, 2007).

Σύμφωνα με τον Wenger, η τεχνολογία θα πρέπει να δημιουργεί μια αίσθηση σύμπνοιας στα μέλη των κοινοτήτων με την πάροδο του χρόνου και να αφορά διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής τους σε αυτές. Λαμβάνοντας υπόψη τις κατά τα φαινόμενα ομοιότητες μεταξύ των Κοινοτήτων Πρακτικής και του Κοινωνικού Λογισμικού, υποστηρίζεται γενικά ότι το Κοινωνικό Λογισμικό θα μπορούσε να υποστηρίξει τις κοινότητες καλύτερα από «παραδοσιακά» λογισμικά. (Web 2.0 in Learning, 2011).

Βασικές Έννοιες και Ορισμοί

Αν και δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός για την έννοια της «**Κοινότητας**», παραδοσιακά αποτελεί «μια ομάδα ανθρώπων, οι οποίοι ζουν και δραστηριοποιούνται στην ίδια γεωγραφική περιοχή και συνδέονται με κοινές αναφορές στο χώρο και το χρόνο, κοινούς σκοπούς και κοινές αρχές. (Αποστολάκης, Βαρλάμης, Παπαδόπουλος, 2008). Η διεθνής βιβλιογραφία συγκλίνει στην ανάδειξη τεσσάρων διακριτών προσδιοριστικών εννοιών οι οποίοι χαρακτηρίζουν μια κοινότητα: {*άνθρωποι, κοινοί δεσμοί, κοινωνική αλληλεπίδραση, χώρος/χρόνος*} (Hillery, 1955; Poplin, 1979; Stuckey, 2007).

Υπό την έννοια της επαγγελματικής μάθησης-εκπαίδευσης η «**Κοινότητα Πρακτικής**» (Community of Practice) ορίζεται ως «ομάδα ατόμων τα οποία μοιράζονται κοινές ανησυχίες, κοινό σύνολο προβλημάτων ή κοινό πάθος σε κάποιο τομέα ενδιαφέροντος, και τα οποία εμβαθύνουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους σε αυτό το τομέα μέσα από την μεταξύ τους αλληλεπίδραση σε συνεχή βάση». (Wenger et al., 2002) Η λέξη «κοινότητα» σηματοδοτεί την προσωπική βάση πάνω στην οποία διαμορφώνονται οι σχέσεις. Υπονοεί επίσης ότι οι Κοινότητες Πρακτικής δεν περιορίζονται από τα τυπικά γεωγραφικά, επιχειρησιακά ή λειτουργικά όρια αλλά από τις κοινές εργασίες, πλαίσια και εργασιακά ή προσωπικά γνωστικά ενδιαφέροντα. Ο όρος «πρακτική» υπονοεί την «γνώση μέσα στη δράση». Η έννοια της «πρακτικής» όπως χρησιμοποιείται στην περίπτωση των εκπαιδευτικών είναι η αναπαράσταση του πώς ενεργούν στη διδασκαλία τους καθημερινά, σε αντίθεση με πιο επίσημες πολιτικές και διαδικασίες που αντικατοπτρίζουν το πώς πρέπει να γίνεται η διδασκαλία θεωρητικά. Επίσης, ο όρος «πρακτική» αναφέρεται στη δυναμική διαδικασία μέσω της οποίας οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν πώς να κάνουν τη δουλειά τους αλληλεπιδρώντας με άλλους εκπαιδευτικούς (Lesser & Prusak, 1999).

Οι κοινότητες που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη είναι οι «**Διαδικτυακές Κοινότητες**».

Η Διαδικτυακή Κοινότητα ορίζεται από την Preece (2000) ως «...ένα σύνολο ανθρώπων που αλληλεπιδρούν σε ένα εικονικό περιβάλλον, έχοντας ένα κοινό σκοπό, καθορισμένες πολιτικές και νόρμες συμπεριφορών», προσπαθώντας να δώσει ένα ξεκάθαρο ορισμό κρίνοντας πως η εννοιολογική ισχύς του όρου έχει αποδυναμωθεί αφού οποιαδήποτε μορφή επικοινωνίας ανάμεσα σε 2 ή περισσότερους χρήστες δυνητικά μπορεί να χαρακτηριστεί ως ηλεκτρονική κοινότητα. Οι Fernback & Thompson (1995) διαχωρίζουν την «ηλεκτρονικότητα» από την κοινότητα μιας και υποστηρίζουν πως «...όλες οι ηλεκτρονικές συναντήσεις δεν είναι και κοινότητες. Δίχως την προσωπική επένδυση και την δέσμευση τα οποία χαρακτηρίζουν την ιδεατή κοινότητα όλα αυτά τα chat rooms και οι on line ομάδες συζητήσεων δεν είναι τίποτα άλλο από μέσα επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα».

Ο επόμενος όρος που μελετάται, το «**Κοινωνικό Λογισμικό**», αφορά υπηρεσίες και εφαρμογές του διαδικτύου, οι οποίες επιτρέπουν στους χρήστες να εκμεταλλεύονται το σύνολο των δυνατοτήτων του, δηλαδή την κοινωνική αλληλεπίδραση και τη συνεργασία. Το Κοινωνικό Λογισμικό, επικεντρώνεται στους ανθρώπους, απαιτεί ενεργό συμμετοχή και εμπλοκή, και επικεντρώνεται ουσιαστικά, εξολοκλήρου στη δημιουργία κοινοτήτων για να πετύχει τους επιθυμητούς μαθησιακούς στόχους.

Έπειτα, οι δύο προηγούμενοι όροι που περιγράφηκαν, κλήθηκαν να μελετηθούν ως προς μια συγκεκριμένη εργασιακή ομάδα, αυτή των εκπαιδευτικών και πιο συγκεκριμένα ως προς την Επαγγελματική τους Ανάπτυξη. Ο όρος «**Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών**», λοιπόν, είναι η επαγγελματική εξέλιξη που επιτυγχάνει ένας εκπαιδευτικός ως αποτέλεσμα της ολοένα αυξανόμενης εμπειρίας που αποκτά, καθώς και της συστηματικής αναθεώρησης της διδασκαλίας του (Glatthorn, 1995).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η μάθηση που λαμβάνει χώρα στις Κοινότητες Πρακτικής, είναι η και κρίνεται χρήσιμο να αναφερθεί η συμβολή της στην Επαγγελματική Ανάπτυξη. «**Άτυπη Μάθηση**» ορίζεται η διαδικασία με την οποία κάθε άτομο, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, μαθαίνει και αποκτά στάσεις, αξίες, ικανότητες, δεξιότητες και γνώσεις, από την καθημερινή εμπειρία και τις επιδράσεις που δέχεται από το περιβάλλον του (Jeffs & Smith, 1999).

Η συνεργασία και η συμμετοχή στις Κοινότητες Πρακτικής αποτελούν σημαντικά στοιχεία και υπογραμμίζουν την άτυπη όψη στην ανάπτυξη επαγγελματικών πρακτικών. Παράλληλα, αυτές οι πληροφορίες και η πρακτική γνώση που συσσωρεύεται σε μία επιτυχημένη Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής ενδέχεται να είναι ποιοτικά ανώτερη και πιο ενημερωμένη σε σύγκριση με τις παραδοσιακές ακαδημαϊκές πηγές, όπως τα βιβλία. Και σύμφωνα με τον Wenger, η πρακτική είναι στο επίκεντρο της επαγγελματικής ανάπτυξης, μιας και όπως ισχυρίζεται η πράξη περιλαμβάνει και την επίσημη και την άτυπη πλευρά ενός επαγγέλματος.

Θεωρητικό Υπόβαθρο

Με σκοπό τη σύσταση ενός θεωρητικού υπόβαθρου, μελετήθηκε αρχικά η «**Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης**» (**Social Learning Theory**) του Etienne Wenger, η οποία τοποθετεί τη μάθηση στο πλαίσιο της εμπειρίας ως προς την κοινωνική συμμετοχή. Η προσέγγιση της μάθησης ως διά βίου διαδικασία βασιζόμενη στην πρακτική αποτελεί το έναυσμα της Θεωρίας Κοινωνικής Μάθησης (Wenger, 2002), μίας θεωρίας που προσέλκυσε αρκετή προσοχή τα τελευταία χρόνια.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η μάθηση θεωρείται μέρος της ανθρώπινης φύσης, ενώ συντηρεί την ίδια τη ζωή και είναι απαραίτητη. Οι υπάρχουσες αντιλήψεις σχετικά με το τι έχει σημασία στη μάθηση, καθώς και σχετικά με τη φύση του «γνωρίζουν», υποστηρίζεται σύμφωνα με τον Kloos (2006) ότι βασίζονται σε τέσσερις βασικούς συλλογισμούς:

1. Ότι ο άνθρωπος είναι κοινωνικό όν.
2. Ότι η γνώση είναι ζήτημα ικανοτήτων ως προς τη λήψη πολύτιμων πρωτοβουλιών.
3. Ότι το «γνωρίζουν» είναι το ζήτημα συμμετοχής σε πρωτοβουλίες, δηλαδή στην ενεργό συμμετοχή στον κόσμο.

Συμπερασματικά, η ικανότητά του ανθρώπου να βιώνει τον κόσμο και να συμμετέχει εποικοδομητικά σε αυτόν, αποτελεί ουσιαστικά τον στόχο της μάθησης. (Kloos, 2006)

Έπειτα, μελετήθηκε ο όρος της «**Ομότιμης Συνεργατικής Μάθησης**» (**Peer-to-peer learning**). Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια αμφίδρομη διαδικασία μάθησης μεταξύ των μελών μιας ομάδας εκπαιδευτικών.

Το Peer-to-peer learning θα μπορούσε να συνοψιστεί στη φράση: μαθαίνοντας από και μαζί με κάποιον άλλο. Έτσι γίνεται σαφές ότι δεν υπάρχουν διακριτοί ρόλοι μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, εφόσον οι ρόλοι εναλλάσσονται για την επίτευξη του βέλτιστου αποτελέσματος.

Κατά την αλλαγή των ρόλων όχι μόνο στην παροχή του περιεχομένου αλλά και στους παραδοσιακούς ρόλους των «αρχάριων» και «αυθεντιών», η μάθηση δεν έχει να κάνει πια με την «κατανάλωση» προϊόντων μάθησης, αλλά περισσότερο με την ικανότητα των μαθητευόμενων να δημιουργούν τη δική τους γνώση και να μαθαίνουν με τη βοήθεια πολύπλευρων πηγών και των συν-εκπαιδευόμενων τους. Για παράδειγμα, σε μια κοινότητα τα μέλη μπορούν να συν-παράγουν εκπαιδευτικό περιεχόμενο και παράλληλα να μαθαίνουν από αυτή την διαδικασία συν-παραγωγής. (Jokisalo & Riu, 2009)

Σημαντικό ζήτημα αποτέλεσε το πώς η τεχνολογία μπορεί να υποστηρίξει την κοινωνικότητα, την ταυτότητα και τη συνοχή των μελών μέσα στον χρόνο έτσι ώστε να προάγει τελικά τις αναγκαίες διαστάσεις, αυτές της:

- Συγχρονισμένης αλληλεπίδρασης
- Ασύγχρονης αλληλεπίδρασης
- Δημοσίευσης
- Ατομικής συμμετοχής
- Καλλιέργειας της κοινότητας

Για την εξυπηρέτηση του σκοπού της εργασίας και σύμφωνα πάντα με τη βιβλιογραφία, επικεντρωθήκαμε σε ένα περιορισμένο σύνολο εργαλείων που είναι τα Weblogs, τα Wikis, η Κοινωνική Σελιδοποίηση, το Podcasting και η Αποστολή άμεσων μηνυμάτων.

Τα συγκεκριμένα εργαλεία είναι πλέον γνωστά σε όλους και θα περιγραφούν πολύ συνοπτικά ως προς τη συνεργατική τους διάσταση.

Τα **Weblogs** έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την κατάργηση των εμποδίων συγγραφής και τη διευκόλυνση της προσωπικής δημοσίευσης στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, τα Weblogs στην εκπαίδευση μπορούν να έχουν παραπάνω από έναν τρόπους και λόγους χρήσης. Κάποιες δυνατές χρήσεις του για τους εκπαιδευτικούς είναι οι παρακάτω (Web 2.0 in Learning, 2011):

- Διατήρηση ενός ιστορικού αρχείου με εμπειρίες εκπαίδευσης
- Παροχή απόψεων και ιδεών για εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε νέους εκπαιδευτικούς
- Παροχή κάποιων how-to βημάτων και εκπαιδευτικών βοηθημάτων για τη χρήση κάποιας
- εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στην τάξη
- Διερεύνηση σημαντικών εκπαιδευτικών και μαθησιακών θεμάτων
- Δημοσίευση πληροφοριών με τη χρήση ημερολογίου γεγονότων
- Παροχή εκπαιδευτικού υλικού σε μορφή αρχείων και συνδέσμων
- Σύνδεση των εκπαιδευτικών με άλλους εκπαιδευτικούς στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό

Κατά παρόμοιο τρόπο, τα **Wikis** επιτρέπουν τη συνεργατική δημοσίευση. Οι χρήστες μπορούν να προσθέτουν νέο υλικό και συνδέσμους σε μια σελίδα Wiki, αλλά και να επεξεργάζονται το ήδη υπάρχον υλικό. Σύμφωνα με τους Πανταζόπουλο & Παράσχο (2009), η χρήση τους με σκοπό τη μάθηση συνοψίζεται στα παρακάτω:

- Ανάπτυξη συνδέσεων μεταξύ της νέας και της παλιότερης γνώσης
- Ανάπτυξη των δεξιοτήτων της επεξεργασίας, της ευφράδειας και της δημιουργικής
- ευελιξίας
- Εισαγωγή και ενίσχυση της ιδέας ότι ένα δημιουργικό έργο δεν είναι ποτέ ολοκληρωμένο
- Οι εκπαιδευτικοί κατέχουν ενεργητικό ρόλο ως συντελεστές μιας σελίδας wiki. Απαντούν
- τεκμηριωμένα, κάνουν κρίσιμες αλλαγές και απαραίτητες βελτιώσεις στο αναρτηθέν υλικό
- Ανάπτυξη διαπροσωπικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, όπως η ομοφωνία, ο συμβιβασμός, η ομαδική εργασία, η αναθεώρηση και επανεξέταση

Έπειτα, η **Κοινωνική Σελιδοποίηση** (Social Bookmarking) που εξυπηρετεί τον όρο «Folksonomy», βασίζεται στη συλλογική νοημοσύνη των χρηστών του. Αφορά το συνεργατικό τρόπο με τον οποίο κατηγοριοποιούνται οι πληροφορίες στον Ιστό και τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες μπορούν να δημιουργούν συλλογές σελιδοδεικτών με τη διαδικασία γνωστή ως «Tagging».

Ως προς τη μάθηση, τα συστήματα Κοινωνικής Σελιδοποίησης μοιράζονται ορισμένα κοινά πλεονεκτήματα για τους εκπαιδευτικούς:

- Έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας συλλογών σελιδοδεικτών, τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μοιράζονται με άλλους εξοικονομώντας χρόνο και εκμεταλλευόμενοι την εμπειρία τους
- Χρησιμοποιούν «ετικέτες» (tags) για την ταξινόμηση των σελιδοδεικτών. Οι ετικέτες είναι λέξεις-κλειδιά που αντιστοιχίζονται με ένα σελιδοδείκτη και καθιστούν δυνατή την οργάνωση και προβολή των σελιδοδεικτών με τίτλους που έχουν νόημα
- Η προσθήκη ετικέτας προσφέρει τη δυνατότητα αποθήκευσης των σελιδοδεικτών σε περισσότερες κατηγορίες, γεγονός που καταργεί την ιεραρχία και ενισχύει την περιεκτικότητα

Τα **Podcasts** περιορίζονται σε μονόδρομη μετάδοση πληροφοριών και προκειμένου να προστεθεί σε αυτά το στοιχείο της αλληλεπίδρασης, πρέπει να ενσωματώνονται σε κάποιο από τα παραπάνω εργαλεία Κοινωνικού Λογισμικού (Σε ένα Blog, για παράδειγμα).

Λόγω του περιορισμένου χρόνου και χρήματος στις μέρες μας, η «κινητή» μάθηση θα μπορούσε να αποτελέσει μία εναλλακτική εκπαιδευτική μέθοδο και τα Podcasts αποτελούν μία φθηνή εναλλακτική των προφορικών παρουσιάσεων και διαλέξεων, δεδομένου ότι δεν απαιτείται απαραίτητα διάλογος ή αλληλεπίδραση.

Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τον Παλαιγεωργίου (2011), η χρήση τους στη διαδικασία της μάθησης:

- Αναπτύσσει δεξιότητες στη χρήσης της τεχνολογίας και στη διερεύνηση των εκφραστικών δυνατοτήτων των σύγχρονων μέσων
- Ευνοεί τη μάθηση οπουδήποτε, οποτεδήποτε
- Οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν και εξοικειώνονται με πολλαπλούς ρόλους (παραγωγού, διδάσκοντα, ακροατή, σχολιαστή, κτλ.)

Τέλος, η **Αποστολή Άμεσων Μηνυμάτων** (Instant Messaging) καθιστά δυνατές διάφορες μορφές επικοινωνίας και συνεργασίας με περιορισμένο αριθμό χρηστών. Το βασικά πλεονεκτήματα των εφαρμογών αποστολής άμεσων μηνυμάτων στην εκπαίδευση συνίστανται στα παρακάτω:

- Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή ποιοι συνάδελφοι είναι διαθέσιμοι
- Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα τόσο της αποστολής άμεσων μηνυμάτων, όσο και της λειτουργίας της φωνητικής συνομιλίας μέσω του διαδικτύου δωρεάν (voice over IP).
- Παρέχεται η δυνατότητα ομαδικής συνδιάσκεψης, βιντεοδιάσκεψης, άμεσης αποστολής αρχείων, καθώς και κοινής χρήσης και επεξεργασίας υλικού μεταξύ των εκπαιδευτικών (Petter et al., 2005)

Παρουσίαση Έρευνας

Σκοπός & Ερωτήματα

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν να αποτυπώσει αφενός την τρέχουσα πραγματικότητα και αφετέρου να σκιαγραφήσει τις απόψεις και τις προθέσεις των εν ενεργεία εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση του Κοινωνικού Λογισμικού στην Επαγγελματική τους Ανάπτυξη.

Για την επίτευξη του σκοπού της έρευνας, συγκροτήθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

Κύριο ερευνητικό ερώτημα: Μπορεί το Κοινωνικό Λογισμικό σε μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής να λειτουργεί υποστηρικτικά στη Βασική Εκπαίδευση και στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα;

Η απάντηση σε αυτό το κύριο ερώτημα υποβοηθείται από πέντε υπο-ερωτήματα:

Υπο-ερώτημα 1: Ποιοι είναι οι παράγοντες επιτυχίας μιας Διαδικτυακής Κοινότητας Πρακτικής σύμφωνα με το συγκεκριμένο σκοπό που εξυπηρετεί;

Υπο-ερώτημα 2: Με ποιο τρόπο και κάτω από ποιες συνθήκες μπορεί να χρησιμοποιηθεί επιτυχώς το Κοινωνικό Λογισμικό σε μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής έτσι ώστε να λειτουργεί υποστηρικτικά στη Βασική Εκπαίδευση και στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα;

Υπο-ερώτημα 3: Ποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν ως προς τα παραπάνω υπο-ερωτήματα μέσα από μια έρευνα για τους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς;

Μεθοδολογία & Ταυτότητα

Πέρα από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας και τη μελέτη επιτυχημένων Κοινοτήτων Πρακτικής του εξωτερικού για το Υπο-ερώτημα 1 και 2, στο Υπο-ερώτημα 3 διενεργήθηκε μια ποιοτική έρευνα για ρεαλιστική ανατροφοδότηση από τους εκπαιδευτικούς με συζήτηση γύρω από τα ερευνητικά ερωτήματα. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή του Focus Group (Ομάδα Εστίασης):

Την Ομάδα Εστίασης («mini group») αποτέλεσαν 4 εν ενεργεία εκπαιδευτικοί, λόγω του ότι είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση του Κοινωνικού Λογισμικού. Επιλέχθηκε το «mini group», γιατί λόγω χρονικών περιθωρίων ήταν δύσκολο να βρεθούν οχτώ με δέκα κατάλληλοι συμμετέχοντες. Επιπλέον, με τον τρόπο αυτό είχε ο κάθε συμμετέχοντας περισσότερο διαθέσιμο πλέον χρόνο απ' ότι σε ένα «full group».

- Οι συμμετέχοντες στην ομάδα, επιλέχθηκαν με βάση την ειδικότητά τους. Δύο είναι εκπαιδευτικοί στη πρωτοβάθμια και δύο είναι εκπαιδευτικοί στη δευτεροβάθμια
- εκπαίδευση, διαφορετικής ηλικίας, από 26 έως 48 ετών. Προσεγγίστηκαν τηλεφωνικώς και αποδέχτηκαν την πρόταση να συμμετέχουν στην ομάδα. Θεωρήθηκε σημαντικό να γνωρίζουν εξ αρχής το πλαίσιο στο οποίο θα γίνει η

συζήτηση, οπότε τους απεστάλη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μια σύντομη παρουσίαση με τα βασικά σημεία του θέματος.

- Έλαβε χώρα στις 10/02/2011 και διήρκησε 1.5 ώρα.
- Τα εξαγόμενα δεδομένα αποτελούν επιλεγμένα αποσπάσματα της συζήτησης.

Περιορισμοί

- Περιορισμένος χρόνος για εκτενέστερη έρευνα, που λόγω της πολυμορφίας των σύγχρονων εργαλείων και εννοιών που παρουσιάστηκαν, θα ήταν ενδιαφέρον να υπάρξει.
- Σχετική μεροληψία του ερευνητή δεδομένου πως το θέμα της συζήτησης, ήταν στα πλαίσια δικής του μεταπτυχιακής έρευνας. Η συζήτηση μερικές φορές κατευθυνόταν σε άλλα θέματα από τους συμμετέχοντες και στο τέλος, συζητήθηκαν μεν όλες οι ερωτήσεις, αλλά όχι όλες σε βάθος.
- Παρά το γεγονός ότι και οι τέσσερις συμμετέχοντες ήταν γνώστες κάποιων εργαλείων του Κοινωνικού Λογισμικού, δεν είχαν πείρα στην εφαρμογή τους στο ειδικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Αποτελέσματα

Υπο-ερώτημα 1: Ποιοι είναι οι παράγοντες επιτυχίας μιας Διαδικτυακής Κοινότητας Πρακτικής σύμφωνα με το συγκεκριμένο σκοπό που εξυπηρετεί;

Στο σημείο αυτό, περιγράφηκαν επιτυχημένες Διαδικτυακές Κοινότητες Πρακτικής του εξωτερικού, οι οποίες επιλέχθηκαν επειδή αποτελούν παγκοσμίως αναγνωρισμένα πρότυπα. Οι κοινότητες αυτές είναι οι Tapped In, Miranda Net, Classroom 2.0 και Global Education Collaborative.

Μέσα από την αξιολόγηση τους με την χρήση του μοντέλου των Sofos & Kostas (2010) ως προς τα δομικά τους στοιχεία, τα τεχνολογικά εργαλεία & τις υπηρεσίες, αλλά και ως προς τους ρόλους των χρηστών, προέκυψαν οι παράγοντες επιτυχίας για μια Κ.Π. στη χώρα μας.

Μετά από τη μελέτη των παραπάνω Κοινοτήτων Πρακτικής., παρατηρήθηκε ότι έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά που τις καθιστούν ως επιτυχημένες:

- Έχουν σαφώς ορισμένο σκοπό. Όλες διατηρούν ένα σαφές και επικεντρωμένο σκοπό. Για παράδειγμα, όχι μόνο ορίζουν το σκοπό τους συνήθως στην αρχική τους σελίδα, αλλά ο σκοπός αυτός παραμένει εμφανής σε κάθε δραστηριότητα, ανακοίνωση ή συζήτηση. Η παρατήρηση αυτή ισχύει για όλες τις υπό μελέτη κοινότητες.
- Η τεχνολογία χρησιμοποιείται κατάλληλα. Χρησιμοποιούν εργαλεία Κοινωνικού
- Λογισμικού με τα οποία οι εκπαιδευτικοί στο εξωτερικό είναι πλέον εξοικειωμένοι. Για παράδειγμα, το διαδίκτυο χρησιμοποιείται κυρίως για επικοινωνία, καθώς είναι πανταχού παρόν γι' αυτούς. Στην κοινότητα Tapped In χρησιμοποιούν μια ανεξάρτητη πλατφόρμα σε ένα εικονικό περιβάλλον, ενώ στην κοινότητα Classroom 2.0, τα μέλη παρακολουθούν διαδικτυακά μαθήματα με τη βοήθεια τεχνολογιών βίντεο.
- Τα μέλη είναι διαφορετικής προέλευσης. Όλα τα εγγεγραμμένα μέλη των κοινοτήτων αυτών έχουν πρόσβαση σε επαγγελματίες της εκπαίδευσης παγκοσμίως.
- Η ηγεσία είναι ισχυρή. Μια ομάδα από έμπειρους σχεδιαστές, ερευνητές, ειδικούς στην Επαγγελματική Ανάπτυξη, καθώς και εκπαιδευτικοί έχουν σχεδιάσει με επαγγελματισμό αυτές τις κοινότητες.

- Αποτελούν μακροπρόθεσμα έργα. Γνωρίζουμε ότι η κοινότητα Tapped In ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1997 και λειτουργεί ακόμα.
- Δίνεται έμφαση στην ενίσχυση της συμμετοχής και της κοινότητας. Η σημασία που έχει η στήριξη της κοινωνικότητας από την τεχνολογία αναγνωρίζεται εύκολα σε όλες τις κοινότητες ιδίως στην Classroom 2.0. Στην κοινότητα Tapped In, επίσης, ενθαρρύνονται εμφανώς οι ομάδες και η στρατηγική της είναι να συνεργάζεται με υπάρχουσες κοινότητες για να καλλιεργηθεί η ίδια συστημικά.
- Η επαγγελματική μάθηση λαμβάνει χώρα σε αυθεντικές καταστάσεις. Τα πραγματικά παραδείγματα των πρακτικών στην τάξη χρησιμοποιούνται για τη διερεύνηση και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών πρακτικών.
- Διευκολύνουν τη σκέψη και τον προβληματισμό των εκπαιδευτικών. Ενθαρρύνουν τα μέλη να συμμετέχουν σε ατομικούς και συλλογικούς προβληματισμούς.
- Παρέχουν την απαραίτητη βοήθεια για την πιθανή αλλαγή της διδακτικής πρακτικής και των διδακτικών στρατηγικών.
- Υποστηρίζουν την αλλαγή των πεποιθήσεων και των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στη διδασκαλία. Οι εκπαιδευτικοί εμπλέκονται σε συλλογικά καθήκοντα που τους δίνουν ευκαιρίες να εξετάσουν τις αξίες και τις πεποιθήσεις τους σχετικά με αυτή.
- Αλλάζουν το ρόλο των μελών. Από εκπαιδευτικοί, γίνονται μαθητές (co-learners).
- Μειώνουν την απομόνωση των εκπαιδευτικών. Κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να ανήκει σε μια ομάδα, να μοιράζεται προβληματισμούς και να βρίσκει λύσεις σε εκπαιδευτικά ζητήματα που τον απασχολούν.

Υπο-ερώτημα 2: Με ποιο τρόπο και κάτω από ποιες συνθήκες μπορεί να χρησιμοποιηθεί επιτυχώς το Κοινωνικό Λογισμικό σε μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής έτσι ώστε να λειτουργεί υποστηρικτικά στη Βασική Εκπαίδευση και στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα;

Τα Πανεπιστήμια μπορούν να δημιουργούν τις προϋποθέσεις ώστε να αποκτήσει δυναμική και προστιθέμενη αξία μια Κοινότητα. Έτσι, η Κοινότητα θα μπορεί να ωριμάζει συνεχώς μέσα από ένα συνεχή κύκλο ανάπτυξης και αξιολόγησης με την υποστήριξη των καθοδηγητών/μεντόρων.

Τα μέλη εν καιρώ θα αναλαμβάνουν την ευθύνη για την κοινότητα, έτσι ώστε να αναδυθεί ένας βασικός πυρήνας καθοδηγητών και να εδραιωθεί ο ρυθμός της συμμετοχής στις δραστηριότητες της κοινότητας. Σε μια δεύτερη φάση, η προσοχή θα εστιάζεται στη διατήρηση της κοινότητας, μέσω της:

- Παροχής συμβουλευτικής (mentoring) σε νέα μέλη
- Επιδίωξης σχέσεων και σημείων αναφοράς έξω από την κοινότητα
- Καθιέρωσης της κοινότητας στην ελληνική πραγματικότητα
- Συνεχούς αξιολόγησης του σκοπού και της κατεύθυνσης της κοινότητας

Υπο-ερώτημα 3: Ποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν ως προς τα παραπάνω υπο-ερωτήματα μέσα από μια έρευνα για τους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς;

Αρχικές παραδοχές δυο εκ των ερωτηθέντων εν ενεργεία εκπαιδευτικών, ήταν ότι:

«Πέρα από την ελλιπέστατη εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μετά το διορισμό τους, ένα εξίσου σημαντικό πρόβλημα είναι ότι ακόμα και όταν τους γίνεται κάποιου είδους επιμόρφωση, αυτή δεν ανταποκρίνεται στα

προβλήματα και τις καθημερινές προκλήσεις τις οποίες οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αντιμετωπίσουν στην τάξη», καθώς επίσης ότι:

«Η διαδικασία της συνεργασίας είναι αμφίδρομη και προϋποθέτει ότι οι συνεργαζόμενοι έχουν παιδεία και αλληλοσεβασμό».

Βασικό συμπέρασμα της συζήτησης είναι πως το κλειδί της επιτυχίας ενός προτεινόμενου πλαισίου είναι τελικά η αποδοχή του, η προθυμία των εκπαιδευτικών και η κατανόηση της αναγκαιότητας για συνεχή & υψηλών προδιαγραφών Επαγγελματική Ανάπτυξη.

«Πιστεύω ότι μπορεί να ενταχθεί μια διαδικτυακή κοινότητα πρακτικής στο ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν βλέπω το λόγο να μην μπορέσει να μπει στην ζωή των εκπαιδευτικών λειτουργιών, ούτε την ανάγκη να κάνουμε βαθιές τομές στο εκπαιδευτικό σύστημα.»

Κατά την ανάπτυξη της Κοινότητας, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις υπηρεσίες που διευκολύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ τους, ενώ σε μεταγενέστερα στάδια θα πρέπει να διευκολύνεται η σταδιακή δόμηση της γνώσης, καθώς και η λειτουργική αποθήκευσή της.

«Θα βοηθούσε η μισθολογική αποκατάσταση των εκπαιδευτικών, που είναι οι άνθρωποι που διαχειρίζονται το μέλλον της χώρας και είναι από τους πλέον χαμηλόμισθους δημοσίους υπαλλήλους, καθώς και η μεγαλύτερη χρηματοδότηση από την πολιτεία για την ένταξη των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση»

Το βασικό συμπέρασμα, λοιπόν, είναι ότι οι συμμετέχοντες υποστήριξαν θεωρητικά το πλαίσιο, εκφράζοντας όμως αμέσως μετά αμφιβολίες για το κατά πόσο θα μπορεί να το δεχτεί το ελληνικό σύστημα.

Συζήτηση – Προοπτικές

Επιστρέφοντας στο κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας: «Μπορεί το Κοινωνικό Λογισμικό σε μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής να λειτουργεί υποστηρικτικά στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα;» και έπειτα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα του Focus Group, εξάγεται το βασικό συμπέρασμα ότι το Κοινωνικό Λογισμικό όντως μπορεί θεωρητικά να εφαρμοστεί υποστηρικτικά στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσα από μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής.

«Οπωσδήποτε. Το διαδίκτυο είναι ένα εργαλείο το οποίο εκμηδενίζει τις αποστάσεις και αμβλύνει τις δυσκολίες. Μια Διαδικτυακή Κοινότητα Πρακτικής θα μου έδινε τη δυνατότητα να αλληλεπιδρώ με συναδέλφους από όλη τη χώρα, δίνοντας μου τη δυνατότητα να ξεφύγω από τα στενά όρια της σχολικής μονάδας στην οποία εργάζομαι».

Μια τέτοια κοινότητα είναι πιθανό να ενταχθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα, με εμφανές όμως το ερώτημα ως προς το κατά πόσο θα μπορέσει να λειτουργήσει αποδοτικά σε βάθος χρόνου. Αυτή η αμφιβολία ορίζει άλλωστε και τη ρεαλιστική προσέγγιση της εργασίας αυτής.

Το παραπάνω συμπέρασμα ενισχύεται από έρευνα των Κώστα και συν. (2011) που δείχνει πως οι Διαδικτυακές Κοινότητες Πρακτικής αποτελούν δυνητικά έναν «χώρο» στον οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί η άρρητη γνώση που παράγεται καθημερινά μέσα από συζητήσεις στον κύκλο των εκπαιδευτικών.

Οι θεμελιώδεις αξίες και οι αρχές των εκπαιδευτικών, η έμφαση στις υπηρεσίες που διευκολύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ τους, καθώς και ο εύστοχος εντοπισμός μεντόρων και συναδέλφων αποτελούν τα πιο σημαντικά στοιχεία μιας τέτοιας

προσπάθειας. Η λειτουργία μιας Διαδικτυακής Κοινότητας Πρακτικής σύμφωνα με τους παράγοντες που έχουν περιγραφεί, διευκολύνουν την Ομότιμη Συνεργατική Μάθηση (Peer-to-peer Learning) όσο και τη Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης (Social Learning Theory). Ο κάθε εκπαιδευτικός συμβάλλει με την προσωπική του εμπειρία, προοπτική, διορατικότητα και δεξιότητα στη βελτίωση της πρακτικής γνώσης των υπολοίπων. Ο εκπαιδευτικός λαμβάνει τόσο το ρόλο πνευματικού καθοδηγητή, του υποστηρικτή και του πνευματικού συμβούλου, όσο και το ρόλο του μαθητευόμενου. Καθοδηγεί τους νεότερους και όχι μόνο συναδέλφους για την επίλυση ενός προβλήματος, παρέχει εναλλακτικές προτάσεις και αξιολογεί τα αποτελέσματα της δράσης του στη δραστηριότητα άλλων εκπαιδευτικών.

Ο διάλογος μέσω των εργαλείων του Κοινωνικού Λογισμικού εξυπηρετεί την καλύτερη κατανόηση των λεπτομερειών ενός προβλήματος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την επιλογή των κατάλληλων τεχνικών αντιμετώπισης και την ανάπτυξη της δεξιότητας του αναστοχασμού για τους εκπαιδευτικούς. Αυτό που χρειάζεται, είναι η ικανότητα των εκπαιδευτικών να προσαρμοστούν γρήγορα σε ένα νέο διαδικτυακό περιβάλλον και επομένως θα πρέπει να λαμβάνουν στήριξη ώστε να επικοινωνούν και να συνεργάζονται. Σε αυτό το σημείο συμβάλλει επιτυχώς η Κοινωνική Μάθηση μιας και οι νέες ιδέες και η συνεργατική επίλυση προβλημάτων ενισχύονται με τα εργαλεία του Κοινωνικού Λογισμικού. (Quinn, 2009)

Η κοινωνική αλληλεπίδραση διευκολύνει τη μάθηση και όταν λειτουργεί επιτυχώς οι εκπαιδευτικοί αναπτύσσουν την ικανότητα να εφαρμόζουν τη νέα γνώση που αποκομίζουν σε ουσιώδη προβλήματα της επαγγελματικής τους καθημερινότητας. Η μάθηση, επομένως, εντάσσεται στο πλαίσιο της εμπειρίας τους ως προς την κοινωνική συμμετοχή όπως υποστηρίζει η Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης.

Επιμέρους συμπεράσματα από τα αποτελέσματα της έρευνας αποτελούν τα παρακάτω:

1. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται κατάλληλα παιδαγωγικά μοντέλα και εργαλεία προσαρμοσμένα στις ανάγκες της κοινωνικής μάθησης, τα οποία θα πρέπει να είναι εξατομικευμένα, επαρκή και ευέλικτα για να εξυπηρετούν την επαγγελματική τους ανάπτυξη.
«Πιστεύω πως ναι. Αφού το κοινωνικό λογισμικό δίνει τη βάση και το υπόβαθρο πάνω στο οποίο μπορούν να δημιουργηθούν διάυλοι επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης συναδέλφων που χωρίς αυτό θα ήταν δύσκολο ή αδύνατο, τότε σαφώς συμβάλλει στη δημιουργία και ανάπτυξη επαγγελματικών σχέσεων».
2. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τη δυναμική και τις αξίες των εκπαιδευτικών μέσα στις Κοινότητες Πρακτικής, όμως και αμφιβολίες ως προς την εφαρμογή του στην Ελλάδα.
«Η πρόκληση είναι να διατηρηθεί σε βάθος χρόνου. Αυτό που χρειάζεται για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της Κοινότητας Πρακτικής είναι η σωστή νοοτροπία από τη μεριά των εκπαιδευτικών».
3. Διαφαίνεται πως το κλειδί της επιτυχίας ενός προτεινόμενου εννοιολογικού πλαισίου, είναι τελικά η αποδοχή του ανοικτού κώδικα αξιών και η προθυμία των συμμετεχόντων, ενώ πρέπει επίσης να υποστηρίζεται από μια ομάδα ειδικών έτσι ώστε να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα.
«Πρέπει να την αγαπήσουν, να μην συμμετέχουν από αγγαρεία, ούτε να τη χρησιμοποιούν μόνο όταν χρειάζονται βοήθεια. Πρέπει να συμμετάσχουν ανιδιοτελώς, με συνειδητό εθελοντισμό και αγάπη για το λειτούργημα το οποίο υπηρετούν»

4. Ως προς το Κοινωνικό Λογισμικό, φαίνεται πως η κάθε υπηρεσία του διαθέτει τη δική της μοναδική αλλά και μεμονωμένη/περιορισμένη συνεισφορά στο πλαίσιο του σχεδιασμού μιας Κοινότητας Πρακτικής, πράγμα που σημαίνει ότι ο συνδυασμός όλων των υπηρεσιών και η κατάλληλη χρήση του από τους εκπαιδευτικούς είναι αυτό που θα προσφέρει τις μέγιστες δυνατότητες για τη στήριξη των Κοινοτήτων Πρακτικής και κατ' επέκταση της Επαγγελματικής Ανάπτυξης.

Κύριο περιορισμό της έρευνας αποτέλεσε ο περιορισμένος χρόνος για εκτενέστερη έρευνα με περισσότερους συμμετέχοντες, που λόγω της πολυμορφίας των σύγχρονων εργαλείων και εννοιών που παρουσιάστηκαν, θα ήταν ενδιαφέρον να γίνει. Το γεγονός ότι το Κοινωνικό Λογισμικό είναι μια σχετικά νέα έννοια και είναι δύσκολο να βρει κανείς ειδικούς επί του θέματος. Παρά το γεγονός ότι και οι τέσσερις εκπαιδευτικοί ήταν γνώστες κάποιων εργαλείων του Κοινωνικού Λογισμικού, θα ήταν χρήσιμο έπειτα τα ρεαλιστικά συμπεράσματα που εξήχθησαν να επεκταθεί η έρευνα εξειδικευμένα σε εκπαιδευτικούς μέλη Διαδικτυακών Κοινοτήτων Πρακτικής. Τα παραπάνω επιμέρους συμπεράσματα και περιορισμοί, οδηγούν σε ιδέες για προοπτικές και προεκτάσεις της έρευνας αυτής. Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί ως προς την πρακτική εφαρμογή ενός τέτοιου μοντέλου στην Ελλάδα και την προέκταση της πέρα από το θεωρητικό πλαίσιο. Τα αποτελέσματα που εξήχθησαν αποτελούν μια θεωρητική περιγραφή που απαντά στο κύριο ερευνητικό ερώτημα, επομένως αναπαριστούν μια ιδανική κατάσταση παρ' όλο που τα συμπεράσματα εξήχθησαν από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς.

Αναφορές

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Andreatos A., (2007). Virtual Communities and their Importance for Informal Learning on International Journal of Computers, Communications & Control, Vol. II (2007), No. 1, pp. 39-47, CCC Publications
- Bradshaw P., Powell S., Terrell I., (2002). Online Communities - Vehicles For Professional Learning?, Presented to BERA Conference 2002, Ultralab, Anglia Polytechnic University
- Browyn S., (2007). Growing online community: core conditions to support successful development of community in Internet-mediated communities of practice, PhD thesis, Faculty of Education, University of Wollongong
- Collins A., Brown J. S. and Newman S. E. (1989). Cognitive apprenticeship: Teaching the crafts of reading, writing, and mathematics. In L. B. Resnick (Ed.), *Knowing, Learning, and Instruction: Essays in Honor of Robert Glaser* (pp. 453-494). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum
- Coutinho C., Bottentuit J.J., (2008). The use of Web 2.0 tools to develop e-portfolios in a teacher training program: An exploratory survey, International Council on Education for Teaching (ICET)
- Daele A., (2006). A model for representing professional development through the participation in a virtual CoP: uses for developing enhanced services on E. Tomadaki and P. Scott (Eds.), *Innovative Approaches for Learning and Knowledge Sharing*, p. 258-271, EC-TEL 2006 Workshops Proceedings, ISSN 1613-0073
- Fernback, J. & Thompson B. (1995). Virtual Communities: Abort, Retry, Failure?, Retrieved on 10 January, 2010 from <http://www.well.com/user/hlr/texts/VCCivil.html>
- Fullan M., Stiegelbauer, M., (1991). The new meaning of educational change. Ontario Institute for Studies in Education
- Glatthorn A., (1995). Teacher development in Anderson, L., (Ed.), *International encyclopedia of teaching and teacher education (second edition)*. London: Pergamon Press.
- Griffiths S., Houston K & Lazenbatt, A (1996). Enhancing Student Learning Through Peer Tutoring in Higher Education. University of Ulster
- Hibbert K. & Rich S., (2006). Virtual Communities of Practice on J. Weiss et al. (eds.), *The International Handbook of Virtual Learning Environments*, pp. 563-579, Springer
- Hillery G. (1955). Definitions of community: areas of agreement. *Rural Sociology*, 20, pp. 111-123

- Jokisalo E. & Riu A., (2009). Informal learning in the era of Web 2.0, ICT and lifelong learning for a creative and innovative Europe Findings, reflections and proposals from the Learnovation project
- Kahnwald N., (2008). Social Software as a Tool for Informal Learning on Hug, Theo (ed.), *Media, Knowledge & Education. Exploring new Spaces, Relations and Dynamics in Digital Media Ecologies*, pp. 282-295, Innsbruck University Press
- Kloos M., (2006). Communities of Practice 2.0 How blogs, wikis, and social bookmarking offer facilities that support learning in practice in communities of practice
- Kopcha T., (2008). A systems-based approach to technology integration using mentoring and communities of practice on Education Tech Research Dev (2010) 58 pp.175–190
- Kostas, A., Sofos, A., (2010). Internet-Mediated Communities of Practice (IMCoPs): A Meta-Analysis of Critical Elements. *Proceedings of the 2nd International Conference on Intelligent Networking and Collaboration Systems (INCos2010)*, Thessaloniki, Greece, 2010
- Laferrière T., Lamon M., Chan C., (2010). Emerging E-Trends and Models in Teacher Education and Professional Development, *Teaching Education*, pp. 75-90
- Lai K.W., Pratt K., Anderson M., Stigter J., (2006). Literature Review and Synthesis: Online Communities of Practice, University of Otago, Dunedin, New Zealand, Web Copy ISBN 0-478- 13489-4
- Lastrucci E., Pascale A., (2010). Cooperative Learning through Communities of Practice, *International Journal of Digital Literacy and Digital Competence (IJDLDC)*, University of Basilicata, Italy
- Lesser E. & Prusak L., (1999). Communities of practice, social capital and organizational knowledge
- Lindmark S., (2009). Web 2.0: Where does Europe stand? European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies European Commission, Luxembourg
- Minh-Dan T.T., (2009), *Pre-service science teachers' self-perceptions of membership in multiple communities of practice: How self-identity awareness can inform teacher education*, The Pennsylvania State University The Graduate School, College of Education
- Nault G., (2001). PAUSE: An Online Community of Practice to Support Novice Teachers' Professional Development
- Petter C., Reich K., Scheuermann F., (2005), Analysis of tools supporting communities of practice on Work & Learn Together, Institute for Future Studies
- Poplin, D. E. (1979). *Communities: a survey of theories and methods of research (2nd ed.)*, New York, MacMillan.
- Preece, J. (2000). *Online communities: Designing usability, supporting sociability*. Chichester, England, John Wiley & Sons
- Quinn C., (2009). Social Networking: Bridging Formal and Informal Learning, The eLearning Guild's Learning Solutions e-Magazine, Practical Applications of Technology for Learning
- Redecker C., Ala-Mutka K., Bacigalupo M., Ferrari A., Punie Y., (2009), Learning 2.0: The Impact of Web 2.0 Innovations on Education and Training in Europe. Final Report, Institute for Prospective Technological Studies, JRC, Scientific and Technical Reports, European Commission, Spain
- Selwyn N., (2006). Web 2.0 applications as alternative environments for informal learning – a critical review for OECD-KERIS expert meeting - Session 6 - Alternative learning environments in practice: using ICT to change impact and outcomes, University of London
- Slavin, R. E. (1995). *Cooperative Learning Theory, Research and Practice. (2nd ed.)* Boston: Allyn & Bacon
- Stuckey, B. E. (2007). Growing online community core conditions to support successful development of community in Internet-mediated communities of practice, PhD thesis, Faculty of Education, University of Wollongong
- Wenger E., (1998). *Communities of practice Learning, meaning, and identity*, Cambridge University Press
- Wenger E., McDermott R., Snyder W., (2002). *Cultivating communities of practice A guide to managing knowledge*, Harvard Business School Press
- Wenger E., White N., Smith J., (2009), *Digital habitats Stewarding technology for communities*, CPsquare Press

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Ανθοπούλου Σ.-Σ. (1999). Διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού κεφ. 1. Στο Αθανασούλα-Ρεππα Α., Ανθοπούλου Σ.-Σ. , Κατσουλάκης Σ. , Μαυρογιωργός Γ. *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων*, τόμος Β, επιστ. επιμέλεια Αλ. Κόκκος, Πάτρα: εκδ. ΕΑΠ.

- Αποστολάκης Ι., Βαρλάμης Η., Παπαδόπουλος Α. (2008). *Ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Θεοχαρόπουλος Ι., Χαρακόπουλος Κ., (2007). e-EKΦΕ: Προς ένα Ολοκληρωμένο Διαδικτυακό Πληροφοριακό Σύστημα Ηλεκτρονικής Μάθησης, Εκπαίδευσης και Υποστήριξης για τα Εργαστηριακά Μαθήματα των Φυσικών Επιστημών, Δημοσιεύθηκε στα πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου συνεδρίου του ΣΜΕΚΑ_Ε με θέμα «Για μια σύγχρονη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση», Αθήνα
- Κατσαρού Ε. - Δεδούλη Μ. (2008). *Επιμόρφωση και αξιολόγηση στο χώρο της εκπαίδευσης*, ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
- Κογκίδου Δ., (2010). Πρόταση Συνόδου των Προέδρων και Κοσμητόρων των Παιδαγωγικών Τμημάτων και των Προέδρων των Διδασκαλείων, Ο σύγχρονος ρόλος των Διδασκαλείων ως φορέων μετεκπαίδευσης και δια βίου επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, Ρέθυμνο & Θεσσαλονίκη.
- Κώστας Α., Βρατσάλης Κ., Σοφός Α., (2011). Διαδικτυακές Κοινότητες: Διερεύνηση προσδοκιών εκπαιδευτικών & χρήσης υπηρεσιών, *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημόσιας Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο – Πάτρα 28-30/4/2011*
- Μαργετουσάκη Α., Μιχαηλίδης Π. (2005). Οι Κοινότητες Πρακτικής ως Χώρος Μάθησης και Ανάπτυξης, *Πρακτικά Εργασιών 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Διδακτική της Πληροφορικής», Α. Τζιμογιάννης (επιμ.), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος, 7-9 Οκτωβρίου 2005*
- Μαυρογιώργος Γ. (1996). Σχέδιο πρότασης για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- Μαυρογιώργος Γ. (1999). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και Επιμορφωτική Πολιτική στην Ελλάδα στο Α. Αθανασούλα-Ρέππα κ.α., *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων: Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού*, Ε.Α.Π. Πάτρα
- Μαυρογιώργος Π. (1996, α' έκδ. 1986). Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: Οι μορφές της και το κοινωνικοπολιτικό τους πλαίσιο, τόμος Γκότοβος Α. - Μαυρογιώργος Γ. - Παπακωνσταντίνου Π., *Κριτική παιδαγωγική και εκπαιδευτική πράξη*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 85-103
- Διατμηματική Επιτροπή για τη Μορφωτική Αυτοτέλεια του Λυκείου και τον Διάλογο για την Παιδεία, Πρόταση για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, (2009), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα
- Παλαιγεωργίου Γ., (2011). Podcasting στην εκπαίδευση: Τεχνολογίες Κοινωνικής Δικτύωσης στην Εκπαίδευση, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/κης, Σχολή Θετικών Επιστημών, Τμήμα Πληροφορικής
- Πανταζοπούλου Φ., Παράσχος Π., (2009). Χρήση τεχνολογιών Web 2.0 για την υποστήριξη εκπαίδευσης από απόσταση και μικτής μάθησης, Πτυχιακή εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/κης, Σχολή Θετικών Επιστημών, Τμήμα Πληροφορικής
- Πρόταση της συνόδου των Προέδρων και Κοσμητόρων των Παιδαγωγικών Τμημάτων και των Προέδρων των Διδασκαλείων προς το Υ.Π.ΔΒΜ.Θ, (2011). «Ο σύγχρονος ρόλος των Διδασκαλείων και της δια βίου Επαγγελματικής Ανάπτυξης των εκπαιδευτικών»
- Μαυρογιώργος Π. (1999). Επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα, τόμος Αθανασούλα-Ρέππα Α. - Ανθοπούλου Σ. - Κατσουλάκης Σ. - Μαυρογιώργος Γ., *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού*, ΕΑΠ, Πάτρα, pp.120-124
- Ματσαγγούρας Η. (1995). Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία, Εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα
- Ματσαγγούρας Η. (1999), *Θεωρία της Διδασκαλίας: Η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστικό-κριτικής ανάλυσης*, Gutenberg
- Μπαγάκης, Γ. (επιμ.) (2005). *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- Web 2.0 in Learning. (<http://learn20.wikispaces.com/>). Ανάκτηση Μάρτιος 2011, από <http://learn20.wikispaces.com/Review+%28CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%29>
- Web 2.0 in Learning (<http://learn20.wikispaces.com/>). Ανάκτηση Μάιος 2011, από [http://learn20.wikispaces.com/Blogging\(%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF\)](http://learn20.wikispaces.com/Blogging(%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF))